
ІНКЛЮЗИВНИЙ ІНТРАЛІНГВАЛЬНИЙ ТРАНСФЕР: ЄВРОПЕЙСЬКІ МОДЕЛІ ТЕКСТОВОЇ ДОСТУПНОСТІ, УКРАЇНСЬКА МОДИФІКАЦІЯ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

Янченко Інна

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-712-3-1-25>

ВСТУП

Сучасна філологічна наука переживає етап, який з певною мірою умовності можна назвати інклюзивним поворотом: від прескриптивної моделі мови як системи нормативних приписів увага науковців дедалі більше зміщується до дескриптивно-функціональної моделі, у якій мова постає динамічним інтерфейсом взаємодії людини з дійсністю, а не статичною знаковою системою, придатність якої вичерпується критерієм «правильності». У межах цієї парадигми спрощення тексту, його адаптація до потреб різних категорій реципієнтів та створення контрольованих мовних варіантів більше не розглядаються як периферійна діяльність, «другорядна» щодо «справжнього» перекладу чи «високої» словесності. Навпаки, у працях провідних європейських дослідників останніх років ця діяльність дедалі частіше кваліфікується як повноцінний, теоретично обґрунтований і методологічно окреслений об'єкт перекладознавства, а в лінгводидактиці – як самостійна фахова компетентність, яку необхідно цілеспрямовано формувати в системі вищої філологічної освіти.

Метою цього розділу є системний виклад теоретико-методологічних засад інтралінгвального перекладу в контексті інклюзивної лінгвістики, критичний аналіз провідних європейських моделей текстової доступності (передусім німецькомовної традиції *Leichte Sprache / Einfache Sprache*, англomовної традиції *Plain Language*, а також міжнародної практики *Easy-to-Read*) і на цій основі – розробка пропозицій щодо їх методологічно коректної адаптації до українського лінгвістичного, соціокультурного та освітнього контексту. *Актуальність* обраної проблематики зумовлена насамперед стрімким розширенням об'єкта перекладознавства за межі

класичної міжмовної парадигми¹. Цей процес супроводжується наявністю розвиненого, хоча внутрішньо суперечливого європейського досвіду кодифікації доступних мовних варіантів, який потребує не механічного копіювання, а критичного, лінгвістично обґрунтованого переосмислення. Водночас, він тісно пов'язаний зі специфічними питаннями, які постають перед українською філологією в умовах війни, масової демографічної мобільності та зростання чисельності громадян із набутими когнітивними й комунікативними обмеженнями, що формує прямий запит сучасної філологічної освіти на систематизовану методику підготовки фахівців, здатних виконувати інклюзивний інтралінгвальний трансфер професійно, а не інтуїтивно.

Оскільки в розділі системно використовуються терміни трьох мовних традицій – німецької, англійської та української, – варто одразу зафіксувати робочий термінологічний ключ. Німецькі терміни *Leichte Sprache* та *Einfache Sprache* вживаються як власні назви конкретних, кодифікованих у Німеччині мовних варіантів. Їхні англійські відповідники – *Easy Language* та *Plain Language* – використовуються як усталені в міжнародній науковій літературі описові категорії тих самих концептів, а не як окремі, відмінні від німецьких, феномени. Українські терміни «легка мова», «проста мова» та «помірна легка мова», що вживаються в розділах 7–8, пропонуються автором розглядати як функціональні аналоги, зміст яких визначається розробленою в розділі 7 системою специфічно українських лінгвістичних критеріїв.

Матеріалом дослідження слугують фундаментальні праці представників гільдесгаймської школи доступної комунікації – передусім монографія К. Маас «*Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability*»² (Maaß, 2020), класичні та новітні розвідки К.К. Зетсен та її співавторів з проблематики інтралінгвального перекладу³, колективна монографія «*Intralingual Translation: Beyond language and text*»⁴, праця К. Маас та С. Ганзен-Шіппи

¹ Zethsen K. K. Intralingual Translation: An Attempt at Description. *Meta*. 2009. Vol. 54, No. 4. P. 795–799. DOI: <https://doi.org/10.7202/038904ar>

² Maaß C. *Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability*. Berlin : Frank & Timme, 2020. 298 p. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/42089/Easy%20Language%20%e2%80%93%20Plain%20Language%20%e2%80%93%20Easy%20Language%20Plus.pdf>

³ Korning Zethsen K., Hill-Madsen A. Intralingual Translation and Its Place within Translation Studies – A Theoretical Discussion. *Meta*. 2016. Vol. 61, No. 3. P. 692–708. DOI: <https://doi.org/10.7202/1039225ar>

⁴ *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. (Benjamins Translation Library, Vol. 168). DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>

про бар'єрний підхід до перекладу⁵, низка новітніх досліджень 2021–2026 років, присвячених інклюзивній мові, читабельності та питанням застосування європейських метрик до слов'янських мов (Чередніченко й Канищева⁶; Приходченко й Приходченко⁷; Третякова і Нашиванько⁸; Vecchiato⁹), а також дослідження українських науковців термінологічного й лінгводидактичного спрямування, зокрема праці Т. Єщенко¹⁰, Л. Величко, Н. Гришиної, П. Редіна¹¹ та І. Янченко^{12,13}, у яких закладено початкові підходи до розрізнення форматів доступності та дефініції інтралінгвального перекладу.

Структура розділу підпорядкована логіці руху від загальнотеоретичних положень до прикладного українського матеріалу. Спершу розглядається теоретико-методологічний статус інтралінгвального перекладу як об'єкта перекладознавства (підрозділ 1), далі аналізується типологія контрольованих мовних варіантів доступності та їхній лінгвістичний інструментарій (підрозділ 2), потому – кількісна модель оцінювання лінгвістичних параметрів (підрозділ 3), соціолінгвістичний вимір стигматизації та прийнятності (підрозділ 4), правове регулювання доступності (підрозділ 5), проблематика вимірювання читабельності для флективних мов (підрозділ 6), авторська модель адаптації європейського

⁵ Maaß C., Hansen-Schirra S. Barriers, communication and translation studies. *Translation, Mediation and Accessibility for Linguistic Minorities* / ed. by M. P. Castillo Bernal, M. Estévez Grossi. Berlin : Frank & Timme, 2022. P. 37–50. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/54058/9783732990641.pdf?sequence=12>

⁶ Cherednichenko O., Kanishcheva O. Readability Evaluation for Ukrainian Medicine Corpus (UKRMED). *Proceedings of COLINS 2021*. Vol. I. Kharkiv, 2021. P. 308–316. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-2870/paper29.pdf>

⁷ Prykhodchenko S. D., Prykhodchenko O. Yu. Application of Existing Readability Methods to the Ukrainian Language: A Comprehensive Study. *Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS)*. 2024. P. 19–24. URL: <https://aclanthology.org/2025.quasy-1.4.pdf>

⁸ Третякова О. Є., Нашиванько О. В. Можливості вимірювання та прогнозування складності та читабельності текстів іноземною мовою. *Молодий вчений*. 2026. № 1 (136). С. 76. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2026-1-138-15>

⁹ Vecchiato S. Clear, easy, plain, and simple as keywords for text simplification. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2022. Vol. 5. Art. 1042258. DOI:10.3389/frai.2022.1042258

¹⁰ Єщенко Т. А. Інклюзивна лінгвістика та її прикладні аспекти в медицині. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т. 37 (76), № 7. С. 291–309. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-291-309](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-291-309)

¹¹ Величко Л. Ю., Гришина Н. М., Редін П. О. Інклюзивна комунікація як складник професійної підготовки публічних службовців: людиноцентричний підхід. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 8(54). С. 215–227. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8\(54\)-215-227](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8(54)-215-227)

¹² Янченко І. О. Диференціація форматів спрощення іншомовного тексту в інклюзивній вищій освіті. *Studia Metodologica*. 2026. Вип. 61. С. 340–355. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2026-61-27>

¹³ Янченко І. О. Теоретико-методологічна дефініція інтралінгвального перекладу в контексті інклюзивної лінгвістики. *Закарпатські філологічні студії*. 2026. Вип. 46, т. 1. С. 241–247. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.46.1.39>

досвіду до українських реалій (підрозділ 7) і, нарешті, лінгводидактичний вимір проблеми – підготовка фахівця-філолога до здійснення інклюзивного інтралінгвального трансферу в системі вищої освіти (підрозділ 8).

1. Теоретико-методологічний статус інтралінгвального перекладу в сучасному перекладознавстві

Теоретичною точкою відліку для будь-якого дослідження інтралінгвального перекладу залишається класична стаття Р. Якобсона «On Linguistic Aspects of Translation» (1959)¹⁴, у якій уперше введено тристоронню типологію перекладу – інтралінгвальний, інтерлінгвальний та інтерсеміотичний. У підназві другого типу – translation proper (власне переклад) – було закладено ієрархічну асиметрію і лише міжмовний трансфер визнавався «справжнім» перекладом, тоді як внутрішньомовне перефразування розглядалося як його маргінальний, допоміжний різновид. Ця ієрархія протягом майже півстоліття визначала дисциплінарні межі перекладознавства, витісняючи інтралінгвальні практики на периферію наукових досліджень.

Переломний момент у переосмисленні цієї ієрархії пов'язаний з роботами К.К. Зетсен, яка ще у 2009 році запропонувала розглядати переклад не як категорію з жорсткими необхідними й достатніми умовами, а як кластерне поняття, побудоване за принципом «сімейної схожості» Л. Вітгенштайна. Авторка прямо стверджує, що відмінності між інтралінгвальним та міжмовним перекладом є «питанням ступеня, а не природи»¹⁵. Це методологічне рішення дає змогу зняти вимогу обов'язкової наявності «двох різних мов» як конституційної ознаки перекладу¹⁶ і натомість висунути на перший план функціональний критерій – релевантну схожість, що ґрунтується не на семантичній еквівалентності, а на скопосі (меті) цільового тексту.

Модифікована дефініція перекладу, яку пропонує К.К. Зетсен: «вихідний текст існує або існував; відбувся трансфер, і цільовий текст був виведений з вихідного, що спричинило появу нового продукту в іншій мові, жанрі або медіа; і, нарешті, між вихідним та цільовим текстами існує релевантна схожість, критерієм якої слугує не еквівалентність, а скопос цільового тексту»¹⁷. Ця дефініція знімає вимогу «мовного бар'єру» як

¹⁴ Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. *On Translation* / ed. by R. A. Brower. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1959. P. 232–239. URL: <https://web.stanford.edu/~eckert/PDF/jakobson.pdf>

¹⁵ Zethsen K. K. Intralingual Translation: An Attempt at Description. *Meta*. 2009. Vol. 54, No. 4. P. 795. DOI: <https://doi.org/10.7202/038904ar>

¹⁶ Там само. С. 799.

¹⁷ Там само. С. 799–800.

обов'язкової умови перекладацького акту і натомість легітимізує розмаїття інших типів бар'єрів – часових (діахронічних), культурних, просторових (діатопічних) та, що найважливіше для нашої теми, когнітивних бар'єрів і бар'єрів експертного знання.

У пізнішій, спільній з А. Гілл-Мадсеном роботі¹⁸ ця аргументація отримує подальший розвиток і систематизацію. Автори експліцитно формулюють мету дослідження – подолання «маргінального статусу» інтралінгвального перекладу (INTRA) шляхом наукової дефініції перекладу. Вони критично аналізують два основні аргументи проти включення INTRA до перекладознавства. По-перше, це інституційний аргумент П. Германса, згідно з яким у суспільній свідомості переклад отожднюється винятково з міжмовною еквівалентністю – автори заперечують цей аргумент, оскільки академічна перспектива не повинна некритично відтворювати побутові, ненаукові уявлення)¹⁹. По-друге, це прототипічний аргумент С. Халверсон, яка розглядає переклад як категорію з прототипічною структурою, де міжмовний переклад посідає центральне місце, а INTRA – периферійне; автори кваліфікують цей підхід як такий, що консервує дискримінаційну ієрархію, і натомість закликають до критеріальної дефініції членства в категорії без апіорної дискримінації внутрішньомовних форм²⁰.

Центральний теоретичний хід аргументації полягає у відмові від еквівалентності як критерію демаркації перекладу від «не-перекладу». Спираючись на праці В. Коллера та М. Тимочко, автори доводять, що переклад завжди перебуває в «подвійному зв'язку» одночасно з вихідним текстом і з цільовою аудиторією, і саме потреба забезпечити зрозумілість для аудиторії змушує перекладача вдаватися до методів ревізії тексту, які виходять за межі простої семантичної еквівалентності²¹. Оскільки повна семантична тотожність неможлива навіть у класичному міжмовному перекладі, еквівалентність не може слугувати універсальним критерієм відмежування перекладу від не тексту. Натомість пропонується поняття «схожості», яка в перекладі – і особливо в INTRA – має дивергентний, асиметричний, односпрямований характер²².

Не менш важливим є спростування критерію обов'язкової інтерлінгвальності. Автори доводять, що саме поняття «мовної системи» є соціополітичним конструктором, межі якого визначаються радше історично

¹⁸ Zethsen K.K., Hill-Madsen A. Intralingual Translation and Its Place within Translation Studies – A Theoretical Discussion. *Meta*. 2016. Vol. 61, No. 3. P. 692–708. DOI: <https://doi.org/10.7202/1039225ar>

¹⁹ Zethsen K.K., Hill-Madsen A. Intralingual Translation and Its Place within Translation Studies – A Theoretical Discussion. *Meta*. 2016. Vol. 61, No. 3. P. 693–694. DOI: <https://doi.org/10.7202/1039225ar>.

²⁰ Там само. С. 695–696.

²¹ Там само. С. 698.

²² Там само. С. 699–700.

й політично, ніж суто лінгвістично (пор. данська та норвезька мови є взаємозрозумілими, однак кваліфікуються як різні мови, на противагу китайським діалектам, які визнаються різновидами однієї мови)²³. Спираючись на концепцію В. Шміда, автори вказують, що культурні бар'єри існують і всередині однієї мовної системи, адже різні соціальні групи, професійні спільноти чи вікові когорти мають власні «концептуальні системи», а тому переклад спеціалізованого тексту для широкого загалу є, по суті, переконфігурацією поняття з однієї концептуальної системи в іншу²⁴. Ключова формула авторів – «потреба в перекладі виникає тоді, коли люди не мають критичної маси взаємної доступності у своїх концептуалізаціях»²⁵ – становить, на нашу думку, найбільш операціоналізовану дефініцію інтралінгвального перекладу з погляду когнітивної лінгвістики. Остаточна дефініція перекладу, яку пропонують К.К. Зетсен та А. Гілл-Мадсен, містить три критеріальні умови: 1) наявність вихідного тексту (вербального чи невербального), 2) деривацію – цільовий текст походить від вихідного, унаслідок чого постає новий продукт в іншій мові, жанрі, медіа чи семіотичній системі; 3) релевантну схожість – зв'язок схожості між текстами, форма якого визначається завданням (скопосом). Автори роблять важливий методологічний висновок про те, що інтралінгвальний та інтерлінгвальний переклад «піднімають питання одного порядку» і є «ідентичними у своїх ключових точках», а штучне розмежування цих сфер шкодить і дидактиці, і практиці²⁶.

Якщо праці К.К. Зетсен формують філософсько-методологічний фундамент, то доробок К. Маас та С. Ганзен-Шірри (2021) пропонує радикальну редефініцію самого об'єкта перекладознавства через призму бар'єрного підходу. Авторки критикують класичне визначення перекладу (за Дж. Кетфордом, Ю. Найдю, П. Ньюмарком) як простої заміни тексту однієї мови текстом іншої і натомість формулюють нову теоретико-методологічну дефініцію, де основною метою перекладу є усунення комунікативних перешкод задля забезпечення доступу до змісту, а перекладач кваліфікується як «експерт з доступності» – фахівець, який ідентифікує бар'єри та обирає засіб їх усунення (інтралінгвальний,

²³ Там само. С. 701.

²⁴ Zethsen K.K., Hill-Madsen A. Intralingual Translation and Its Place within Translation Studies – A Theoretical Discussion. *Meta*. 2016. Vol. 61, No. 3. P. 702. DOI: <https://doi.org/10.7202/1039225ar>.

²⁵ Там само. С. 703.

²⁶ Там само. С. 705.

інтерлінгвальний чи інтерсеміотичний)²⁷. Дослівно: «Ми пропонуємо визначати переклад як усунення комунікативних бар'єрів, а перекладачів – як експертів, які ідентифікують і усувають комунікативні бар'єри»²⁸. Це формулювання дає змогу класифікувати бар'єри сприйняття інформації, що потребують адаптації тексту в межах однієї мови. До них належать мовний бар'єр (неволодіння складними мовними структурами) та бар'єр експертної мови. Крім того, виділяють когнітивний бар'єр, коли абстрактний зміст складний для людей з інтелектуальними порушеннями, а також медіабар'єри. Подолання останніх межує з інтерсеміотичним перекладом – наприклад, коли текст переводять в аудіоформат або додають піктограми²⁹. Дослідниці також переосмислюють тезу Р. Якобсона про «переклад у власному сенсі», стверджуючи, що «надання доступу користувачам із різноманітними потребами, допомога їм у подоланні бар'єрів – це і є серце перекладу, його справжня головна мета. Це і є «власне переклад»³⁰. Ієрархія, встановлена Р. Якобсоном шістдесят років тому, зазнає інверсії, і орієнтований на подолання бар'єрів переклад визнається концептуальним центром перекладацької діяльності.

Важливим кроком у легітимізації інтралінгвального перекладу є не лише філософсько-методологічна аргументація, але й емпіричний доказ структурної спорідненості інтра- та інтерлінгвальних перекладацьких операцій. У розділі колективної монографії «Intralingual Translation: Beyond language and text» Г.В. Дам та К.К. Зетсен (2026) на основі емпіричних даних демонструють, що мікростратегії, застосовувані в інтралінгвальному перекладі, – експліcitaція, конденсація, субституція – дзеркально повторюють ті, що фіксуються в класичному міжмовному перекладі³¹. Аналогічний висновок робить і О.І. Зеель у своєму емпіричному дослідженні мікростратегій перекладу на просту мову, оскільки аналіз виявляє «разоче високий ступінь перетину» між мікростратегіями інтерлінгвального перекладу та інтралінгвального перекладу простою

²⁷ Maaß C., Hansen-Schirra S. Barriers, communication and translation studies. *Translation, Mediation and Accessibility for Linguistic Minorities* / ed. by M. P. Castillo Bernal, M. Estévez Grossi. Berlin : Frank & Timme, 2022. P. 37–50. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/54058/9783732990641.pdf?sequence=12>

²⁸ Maaß C., Hansen-Schirra S. Barriers, communication and translation studies. *Translation, Mediation and Accessibility for Linguistic Minorities* / ed. by M. P. Castillo Bernal, M. Estévez Grossi. Berlin : Frank & Timme, 2022. P. 45. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/54058/9783732990641.pdf?sequence=12>

²⁹ Там само. С. 41–43.

³⁰ Там само. С. 50.

³¹ Dam H. V., Korning Zethsen K. Intralingual translation: Theory meets practice. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 12–30. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>

мовою, особливо у сфері експліcitaції та синтаксичного спрощення³². При цьому автор наголошує, що в інтралінгвальному перекладі ці стратегії пріоритезуються на основі здатності максимізувати безпосередню когнітивну доступність, що часто спричиняє радикальніші втручання в текст, ніж у традиційному міжмовному перекладі³³.

Ці емпіричні дані дають підстави для методологічного висновку, значущого для всього подальшого викладу, адже різниця між внутрішньомовним і міжмовним перекладом є не якісною, а кількісною – питанням ступеня радикальності перетворень, а не докорінно відмінних когнітивних механізмів. Цей висновок безпосередньо узгоджується з баченням К.К. Зетсен щодо параметрів, які зумовлюють необхідність внутрішньомовного перекладу: знання (knowledge), час (time), культура (culture) і простір (space)³⁴. Параметр знання дослідниця кваліфікує як провідний для інклюзивної лінгвістики, позаяк переклад здійснюється для компенсації браку експертних знань у реципієнта. Параметр «час» демонструє, що діахронічний бар'єр усередині однієї мови є структурно ідентичним бар'єру між двома мовами: «той самий механізм – і це рідко підкреслюється – діє в межах однієї мови. Але тут бар'єром або дистанцією між джерелом та реципієнтом є час»³⁵ (з посиланням на Дж. Стайнера).

2. Типологія контрольованих природних мов доступності

Поняттєвий апарат сучасної інклюзивної лінгвістики оперує категорією контрольованих природних мов (Controlled Natural Languages, CNL) – свідомо спланованих, регламентованих різновидів природної мови, що вирізняються обмеженим словником, спрощеним синтаксисом і жорсткими правилами побудови тексту, спрямованими на підвищення однозначності сприйняття для конкретної категорії реципієнтів. У межах цієї категорії в європейській традиції виокремлюються принаймні три автономні, хоча й генетично споріднені різновиди: легка мова (Leichte Sprache / Easy Language), проста мова (Einfache Sprache / Plain Language) та запропонована К. Маас проміжна категорія легка мова плюс (Easy Language Plus, EL+).

³² Seel O. I. Comparing micro-strategies in interlingual translation and plain language intralingual translation: An empirical study. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 128. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>

³³ Там само. С. 135.

³⁴ Zethsen K. K. Intralingual Translation: An Attempt at Description. *Meta*. 2009. Vol. 54, No. 4. P. 806. DOI: <https://doi.org/10.7202/038904ar>

³⁵ Там само. С. 806.

К. Маас систематизує чотириступеневу шкалу мовних рівнів за критерієм зростання складності: елаборований рівень (fachsprachen – спеціальні мови), стандартний рівень (Standardsprache), проміжний рівень (Einfache Sprache / Plain Language) і рівень максимальної зрозумілості (Leichte Sprache / Easy Language)³⁶. Кожен із цих рівнів орієнтований на специфічну аудиторію та вирізняється власним набором лінгвістичних параметрів.

Легка мова (ЛМ) є найбільш регламентованим і найрадикальнішим варіантом спрощення. К. Маас визначає її як мовний різновид з максимально підвищеною зрозумілістю, який вирізняється унікальною асиметрією засвоєння та використання. Його продукують професіонали, які самі не є користувачами ЛМ, для осіб із комунікативними порушеннями, які самі не є продуцентами цього різновиду³⁷. Авторка виокремлює фундаментальні характеристики ЛМ: 1) аналітичність (окреме морфологічне вираження граматичної інформації), 2) явність (усунення еліпсисів, розгортання пресупозицій), 3) центральність (використання базової, ранньозасвоєваної лексики), 4) надмірність (повторення й графічне акцентування ключових понять), 5) стандартність (дотримання кодифікованої орфографії), 6) адекватність (прагматично коректне звернення до дорослої аудиторії), 7) орієнтація на дію (активні дієслова, чіткий хронологічний порядок) та 8) місток до оригіналу³⁸. На синтаксичному рівні ЛМ вимагає виключно простих незалежних речень, дієслівного (а не номінального) стилю, прямого вираження пропозицій, орієнтації на дію та на ситуацію «тут і зараз»³⁹. З цією метою розроблено систему стандартизованих заміन підрядних сполучників на сурядні конструкції: допустові речення трансформуються за схемою «obwohl → trotzdem» («хоча» → «попри це»), умовні – за схемою питання-відповідь («якщо... то» → «Ти втомився? Тоді йди спати»), причинні – «weil → deshalb / nämlich» («тому що» → «тому, адже»)⁴⁰. Складні номінальні структури розгортаються за схемою «номінальний етап → синтаксичний етап (перетворення на підрядне речення) → текстовий етап (розпуск підрядного речення на низку простих незалежних речень)»⁴¹. Водночас

³⁶ Maaß C. Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability. Berlin : Frank & Timme, 2020. P.56. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/42089/Easy%20Language%20%e2%80%93%20Plain%20Language%20%e2%80%93%20Easy%20Language%20Plus.pdf>

³⁷ Там само. С. 89.

³⁸ Там само. С. 92–95.

³⁹ Там само. С. 100.

⁴⁰ Там само. С. 110.

⁴¹ Там само. С. 115.

саме ці конструктивні особливості спричиняють головний парадокс ЛМ, оскільки заходи, що максимізують перцептивність і зрозумілість тексту, одночасно максимально віддаляють його від текстових традицій і стандартів, знижуючи його суспільну прийнятність (acceptability) і підвищуючи ризик стигматизації користувачів⁴². Авторка емпірично показує це на прикладі дефісної сегментації складних іменників (Be-Atmung, Luft-Röhre) – прийому, який порушує кодифіковану орфографію і провокує «гостре відторгнення та зневагу» з боку вторинної цільової аудиторії⁴³. Аналогічний ефект мають одноманітні дитячі піктограми (Lebenshilfe Bremen), функція яких – не полегшення розуміння, а сигналізація про належність тексту до категорії ЛМ, унаслідок чого читачі ідентифікуються як «ті, хто не здатний читати належним чином»⁴⁴.

На протилежному полюсі шкали К. Маас перебуває проста мова (ПМ) – стиль письма, орієнтований на чіткість без суворих граматичних обмежень, розрахований на широку аудиторію нефахівців. Дослідниця наводить класифікацію К. Чіка, який виокремлює різні підходи до визначення ПМ: формульний (орієнтований на математичні показники читабельності), елементно-орієнтований (набір стилістичних порад) та результативно-орієнтований (тестування ефективності на реальних читачах)⁴⁵. К. Маас використовує дефініцію Міжнародної федерації простої мови і формулює критерій успішності наступним чином: комунікація виконана простою мовою, якщо її формулювання, структура та дизайн є настільки чіткими, що цільова аудиторія може легко знайти потрібне, зрозуміти знайдене і використати цю інформацію⁴⁶.

Основна відмінність ПМ від ЛМ полягає в характері регламентації. Якщо ЛМ оперує жорсткими заборонами, то ПМ оперує гнучкими принципами, узгодженими з умовами й потребами цільової аудиторії в конкретній комунікативній ситуації. К. Маас рекомендує вживати умовні конструкції «якщо – то» (if-then conditionals), тоді як в ЛМ складні речення і подібні конструкції прямо заборонені⁴⁷ – це наочно ілюструє різницю в допустимому рівні синтаксичної складності. Водночас емпіричні дослідження окреслюють межу застосовності ПМ, яка розрахована на нормативний рівень читацької компетентності (за оцінкою М. Каттса

⁴² Там само. С. 227–228.

⁴³ Там само. С. 220–221.

⁴⁴ Там само. С. 42.

⁴⁵ Там само. С. 141.

⁴⁶ Там само. С. 143.

⁴⁷ Там само. С. 145–146.

– приблизно 13-річний вік читання) і залишається недостатньою для осіб із суттєвими когнітивними порушеннями⁴⁸. Показовим у парадоксальності є дослідження З. Гутермут (Gutermuth, 2020), яке виявило, що всі протестовані групи, включно з нормотиповими літніми людьми, демонстрували значно краще розуміння і запам'ятовування фактів у версії ЛМ, ніж у версії ПМ, проте водночас відхиляли ЛМ як «дитячу» чи стигматизувальну⁴⁹. К. Маас робить із цього впевнений висновок, що генералізація ПМ як єдиного інструменту доступності (за прикладом Норвегії чи Швейцарії) призводить до того, що особи з особливими комунікативними потребами залишаються обслугованими недостатньо⁵⁰.

Найбільш оригінальним теоретичним внеском К. Маас у типологію контрольованих мов доступності є концепція легкої мови плюс (ЛМ+) – проміжного варіанта, який відмовляється від найбільш стигматизувальних і найменш прийнятих рис ЛМ (зокрема, від штучного дефісування слів та інфантилізувального макета), водночас зберігаючи порівняно високі рівні сприйнятності й зрозумілості⁵¹. ЛМ+ обґрунтовується емпірично додатковими критеріями оцінки: текстовою когерентністю, мовною економією та естетикою⁵².

Практична реалізація моделі ЛМ+ демонструється К. Маас на прикладі медичного порталу. Основним методологічним рішенням є стратегія компенсаторного перерозподілу складності, за якого якщо один рівень мовної системи ускладнюється, інші рівні мають залишатися суворо спрощеними, щоб сукупне когнітивне навантаження не перевищувало можливостей реципієнтів. На практиці це означає, що концептуально важлива фахова термінологія (Krankheitserreger – збудники хвороб, Trommelfell – барабанна перетинка) уживається без надмірних експлікацій, а синтаксис залишається гранично простим, майже повністю позбавленим складнопідрядності⁵³.

Найбільш операціоналізованим інструментом побудови ПМ та ЛМ+ є розроблена спільно з У. Бредель модель «Комоди з шухлядами»⁵⁴. Її сутність полягає у відмові від жорсткого переліку заборон на користь динамічної системи компенсації складності. Мовні засоби розподілено за «шухлядами» від найпростіших (верхні) до найскладніших (нижні,

⁴⁸ Там само. С. 140.

⁴⁹ Там само. С. 192–193.

⁵⁰ Там само. С. 166–167.

⁵¹ Там само. С. 14.

⁵² Там само. С. 228.

⁵³ Там само. С. 269–270.

⁵⁴ Там само. С. 155–165.

наближені до стандартної мови), а перекладач обирає засоби з різних шухляд відповідно до принципу когнітивного балансу – якщо відкривається нижня шухляда в одній лінгвістичній категорії, потрібно утримувати верхні шухляди в інших. Проілюструємо логіку моделі на прикладі категорії анафоричних займенників 3-ї особи. Складність тут визначається кількістю й типом пізнавальних операцій, потрібних читачеві, щоб однозначно встановити референта займенника (антецедента, або «якір»).

Шухляда 1. Займенник відсутній, іменник просто повторюється: «У Марії є син. Син Марії має три роки». Пізнавальних операцій не потрібно; ціна рішення – неприродна, обтяжлива стилістика.

Шухляда 2. Займенник дозволено, але потенційні референти розрізняються граматичним родом, тому двозначності не виникає: «У Марії є син. Йому три роки». Займенник «йому» граматично не може стосуватися «Марії» (жіночого роду), тому єдиним можливим референтом лишається «син». Потрібна лише одна проста граматична перевірка.

Шухляда 3. Потенційні референти – того самого граматичного роду, тому граматика двозначність не знімає, і читач змушений залучити додаткову логічну інференцію на основі знань про світ: «У Петра є син. Йому три роки». І «Петро», і «син» – чоловічого роду, тож граматично займенник «йому» стосується обох однаково правдоподібно. Проте вік «три роки» неможливий для дорослого чоловіка, тому читач автоматично «відкидає» Петра й залишає сина. Двозначність існує на граматичному рівні, але знімається на логічному.

Шухляда 4. Та сама структура, що і в шухляді 3, але якір і займенник розведені по тексту (наприклад, через кілька речень чи абзац), унаслідок чого читачеві доводиться довше утримувати референта в оперативній пам'яті, перш ніж застосувати логічну інференцію.

Шухляда 5 (категорично заборонено). Референти того самого роду, і додаткова інференція теж не дає розв'язку: «У Петра є син. Йому 30 років». Вік «30 років» однаково правдоподібний і для батька, і для дорослого сина, тому жодне життєве знання не дає підстави обрати один із варіантів – двозначність лишається нерозв'язаною.

Отже, шкала вибудовується не за граматичною ознакою як такою, а за наростанням типу когнітивних зусиль: від нульового навантаження (шухляда 1) → через граматичну перевірку роду (шухляда 2) → до логічної інференції за знаннями про світ (шухляди 3–4) → і до принципово нерозв'язної двозначності (шухляда 5). Саме тому в текстах рівня ЛМ+ чи ПМ допустимі шухляди 2 і, за умови близького розташування якоря, шухляда 3, тоді як шухляди 4 і 5 виключаються завжди, незалежно від цільової аудиторії.

Аналогічна градація застосовується і стосовно синтаксису: від простих головних речень («Можливо, піде дощ. Тому ми візьмемо парасольку») через складнопідрядні речення («Оскільки може піти дощ, ми візьмемо з собою парасольку») до складних номіналізованих конструкцій стандартної мови («З огляду на ймовірність випадання опадів, нами було прийнято рішення щодо використання парасольки»)⁵⁵.

Емпіричним підґрунтям для визначення оптимального рівня складності ПМ слугує прив'язка до міжнародних шкал читацької грамотності: К. Маас пропонує орієнтуватися на рівень PISA Level 2, який долають 82% підлітків, тоді як рівень PISA Level 3 виключає майже половину (42,4%) читачів⁵⁶.

3. Кількісна модель оцінювання лінгвістичних параметрів доступності

Найбільш методологічно вагомим внеском К. Маас у теорію контрольованих мов є розроблена спільно з дослідницьким колективом система кількісного оцінювання впливу окремих мовних правил ЛМ на сім фундаментальних параметрів тексту: перцептивність (perceptibility), зрозумілість (comprehensibility), прийнятність (acceptability), ризик стигматизації (danger of stigmatisation), текстову когерентність (textual coherence), мовну економію (language economy) та естетику (aesthetics)⁵⁷. Кожне з двадцяти правил класичної ЛМ оцінюється за п'ятибальною шкалою (від -2 до +2) за кожним із семи параметрів, після чого виводиться сукупний бал. Результати цього оцінювання є контрінтуїтивними і теоретично значущими, адже переважна більшість класичних правил ЛМ мають від'ємний сукупний бал, оскільки вони розроблялися виключно заради максимізації двох параметрів – перцептивності та зрозумілості, – цілковито ігноруючи прийнятність, естетику та ризик стигматизації. Так, правило повної заборони займенників третьої особи отримує катастрофічний сукупний бал -8: воно підвищує зрозумілість для осіб із важкими когнітивними порушеннями (+2), проте руйнує текстову когерентність (-2), мовну економію (-2), естетику (-2) і суспільну прийнятність (-2)⁵⁸. Ще гіршим є показник правила розлогих пояснень периферійних понять усередині тексту (-9), яке фрагментує аргументацію та дратує читачів, які не потребують цих пояснень. Натомість два правила отримують стабільно позитивну оцінку – скорочення інформації

⁵⁵ Там само. С. 160.

⁵⁶ Там само. С. 156–157, 189–191.

⁵⁷ Там само. С. 234–235.

⁵⁸ Там само. С. 241, 261.

(+5) та метатекстові маркери – навігаційні елементи, підзаголовки, попередження про складні посилання (+7)⁵⁹. Практичний висновок з цієї моделі є засадничим для побудови ЛМ+, де перекладач-адапатор повинен цілеспрямовано відмовлятися від елементів із найгіршим сукупним балом (дефісна сегментація слів, тотальна відмова від анафоричних займенників, розлогі внутрішньотекстові пояснення, верстка «одне речення – один рядок», уніфіковані «дитячі» піктограми), водночас максимально використовуючи елементи з позитивним балом⁶⁰. Ця модель також засвідчує певну лінгвотипологічну обмеженість, оскільки частина параметрів (заборона родового відмінка, дефісна сегментація складних іменників, заборона претериту) є мовноспецифічними рисами, зумовленими особливостями граматики німецької мови⁶¹, тоді як інші (редукція складних часових форм, скорочення інформації, метатекстова навігація) мають універсальний, міжмовний характер, що робить їх придатними для екстраполяції на інші лінгвістичні системи, зокрема слов'янські.

4. Стигматизація та суспільне сприйняття доступного тексту

Соціолінгвістичний аналіз феномену стигматизації користувачів доступних текстів спирається у праці К. Маас на класичну шестивимірну модель стигми Е. Джонса та співавторів (Jones et al., 1984), адаптовану до специфіки мовної доступності⁶². Приховуваність (*concealability*) виявляється порушеною самим фактом візуального маркування ЛМ – надмірно великим шрифтом, дитячими піктограмами, специфічним макетом, які унеможливають приховання факту користування спрощеним текстом. Плинність (*course*) відображає суспільну готовність толерувати спрощення як тимчасовий етап, але не як постійну потребу, що спричиняє роздратування через хибне уявлення про «відсутність старань». Деструктивність (*disruptiveness*) пов'язана з публічною присутністю спрощених текстів, яка водночас підкреслює наявність суспільних бар'єрів і виокремлює цільову групу «із системи». Естетичні якості (*aesthetic qualities*) – можливо, найбільш дратуючий вимір, оскільки ЛМ свідомо жертвує стилістичним багатством заради зрозумілості, що провокує звинувачення в «примітивізації мовної культури»). Походження (*origin*) стигми залежить від того, чи вважається стан людини «набутих невинно» чи «з власної провини». Нарешті, загроза (*peril*) – це страх, що спрощений варіант витіснить стандартну мову і стане новим загальним

⁵⁹ Там само. С. 262–263

⁶⁰ Там само. С. 240–241, 262–263

⁶¹ Там само. С. 240–241.

⁶² Там само. С. 133–134.

нормативом. Симптоматичним емпіричним підтвердженням дії цих механізмів слугує проаналізований К. Маас кейс офіційної брошури «Керівництво пацієнта легкою мовою» (2015), видану міністерством землі Саар⁶³. Авторка показала, що розростання обсягу документа з 15 тисяч знаків до 48 друкованих сторінок через правило «одне речення – новий рядок» знищує приховуваність користування текстом, дефісна сегментація слів (Be-Atmung, Luft-Röhre), яка порушує орфографічну норму, активує виміри «загрози» та «естетичних якостей», а наївна дитяча ілюстрація серйозного документа принижує гідність дорослих користувачів⁶⁴. Особливої уваги заслуговує описаний К. Маас соціально-психологічний механізм, який пояснює, чому лінгвістично неякісні, стигматизувальні тексти все ж потрапляють на офіційні державні сайти за підписом міністрів. Спираючись на соціальну теорію Г. Кльоркеса (Cloerkes, 2001) та Ф. Девіса (Davis, 1961), авторка описує так званий Anstarr-Verbot – «заборону на прискількивість» – коли текст, створений непрофесійними виконавцями, потрапляє до замовника і виглядає лінгвістично сумнівним, оскільки соціальна норма толерантності забороняє публічно піддавати сумніву продукт роботи людей з інвалідністю⁶⁵. Зрозуміло, що це суттєво обмежує редакційний контроль якості, що легітимізує стигматизувальний мовний продукт під офіційною егідою держави.

Цей механізм безпосередньо пов'язаний із проблемою кваліфікації текстотворців. К. Маас вказує на чотири професійні профілі перекладачів ЛМ в Німеччині: 1) перекладачі при закладах для людей з інвалідністю (сильний зв'язок із цільовою групою, але часто без перекладацької освіти), 2) сертифіковані інтерлінгвальні перекладачі (висока фахова компетенція, але брак постійного контакту з цільовою аудиторією), 3) академічно підготовлені фахівці з доступної комунікації (магістерські програми, зокрема в Гільдесгаймі, що поєднують обидві компетенції) та 4) медіаредактори⁶⁶. Авторка проводить пряму аналогію з класичною тезою Ю. Гольц-Мянттярі (1984) про професіоналізацію перекладу: «Ми дійшли до точки, коли природно вироблена, інтуїтивна діяльність... більше не відповідає вимогам і більше не є прийнятною для суспільства»⁶⁷. Крім прагматичної функції, тексти доступної мови виконують і символічну функцію, оскільки їх публікація на офіційних сайтах сигналізує про існування та правовий статус групи осіб із когнітивними порушеннями

⁶³ Там само. С. 218.

⁶⁴ Там само. С. 220–221.

⁶⁵ Там само. С. 222–223.

⁶⁶ Там само. С. 178–179.

⁶⁷ Там само. С. 179.

в публічному просторі. К. Маас проводить показову аналогію з візитними картками, надрукованими шрифтом Брайля: імовірність того, що така картка реально потрапить до незрячої людини, є мізерною, тоді як реальна мета полягає в сигналізованні зрячій більшості про «інклюзивну дружність» установи⁶⁸. Парадоксальним є також «статусне використання», позаяк особа з високим соціальним статусом може вільно звертатися до спрощеної мови без ризику стигматизації, оскільки її компетентність не піддається сумніву, а для особи з когнітивними порушеннями, навпаки, залежність від такого тексту стає маркером обмежень. Це спостереження відкриває практичний шлях легітимізації доступної мови через принцип універсального дизайну: якщо публічні особи демонструють використання ПМ для пояснення складних процесів, ярлик «мови для необізнаних» знімається.

5. Правове регулювання текстової доступності: зіставлення німецької та української моделей

Вихідною точкою для національного регулювання доступності в обох країнах є Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (UN CRPD), яка закріплює право на доступну інформацію в узагальненому вигляді, оперуючи категоріями доступних форматів, не деталізуючи власне лінгвістичного інструментарію імплементації. Це залишає державам-учасницям свободу вибору конкретних термінів і методик, унаслідок чого національні системи – німецька та українська – розвинули власні, відмінні одна від одної нормативні моделі. Німецьке законодавство про доступність вибудоване на двох рівнях. Закон про рівність осіб з інвалідністю (Behindertengleichstellungsgesetz, BGG) є рамковим актом, що закріплює загальний принцип права на комунікаційну доступність. Конкретні технічні вимоги – зокрема обов'язковість розділу ЛМ на вебсайтах федеральних органів і детальний перелік правил його створення – установлює підзаконний акт, ухвалений на виконання BGG: Постанова про безбар'єрні інформаційні технології (Barrierefreie-Informationstechnik-Verordnung, BITV 2.0). Ця вимога поширюється передусім на інформаційно-роз'яснювальну комунікацію державних органів – вебсайти, публічні повідомлення, офіційні розпорядження, бланки, договори публічного права. У межах цього регулювання діє дворівнева диференціація мовних варіантів за цільовою аудиторією: інформація спершу надається ПМ (Einfache Sprache), орієнтованою на ширші верстви населення з нижчим рівнем мовної чи освітньої компетентності, а якщо цього недостатньо

⁶⁸ Там само. С. 135.

– ЛМ (Leichte Sprache), суворо регламентованим варіантом для осіб з інтелектуальними порушеннями⁶⁹. На практиці ця послідовність нерідко не витримується і з міркувань юридичної обачності державні органи схильні одразу замовляти переклад ЛМ, оминаючи проміжний етап ПМ. Практичну кодифікацію ЛМ в Німеччині забезпечують кілька паралельних джерел: настанови Inclusion Europe⁷⁰, правила мережі Netzwerk Leichte Sprache⁷¹ та Додаток 2 до BITV 2.0⁷². Стандартною і усталеною практикою мережі Netzwerk Leichte Sprache є обов'язкова перевірка створеного тексту групою читачів із числа цільової аудиторії (Prüfgruppe) – партиципативний елемент, що реалізує принцип «нічого для нас без нас» і є визнаним складником якісного контролю ЛМ в німецькій традиції. Паралельно з практичними гайдлайнами Німецький інститут стандартизації (DIN) працює над уніфікованим науково обґрунтованим стандартом ЛМ, покликаним звести розрізнені практичні настанови до єдиної, лінгвістично верифікованої системи правил.

Українське регулювання доступності перебуває на етапі активного формування. Ключовим документом є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2023 р. № 1046-р «Про схвалення рекомендацій щодо викладення інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття»⁷³, яке спирається на міжнародний стандарт ISO 24495-1:2023⁷⁴ та ДСТУ EN 301549:2022⁷⁵ і формується в контексті гармонізації з European Accessibility Act (Директива ЄС 2019/882)⁷⁶. У попередньому дослідженні нами було звернено увагу на те, що в затвердженій редакції цього Розпорядження вжито термінологічну пару «метод спрощеної мови» та «формат легкого

⁶⁹ Там само. С. 60–61.

⁷⁰ Inclusion Europe. (n.d.). *Information for all: European standards for making information easy to read and understand*. <https://www.inclusion.eu/european-standards-how-to-use-easy-to-read>

⁷¹ Netzwerk Leichte Sprache / Lebenshilfe Hessen e.V. URL: <https://www.lebenshilfe-hessen.de/de/fortbildung/bildungsprogramm/veranstaltungen.html>

⁷² Verordnung zur Schaffung barrierefreier Informationstechnik nach dem Behindertengleichstellungsgesetz (Barrierefreie-Informationstechnik-Verordnung – BITV 2.0). Anlage 2 (zu § 3 Absatz 2). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bitv_2_0/anlage_2.html

⁷³ Про схвалення рекомендацій щодо викладення інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2023 № 1046-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-rekomendatsii-schodo-vykkladennia-informatsii-subiektamy-vladnykh-povnovazhen-si1046-171123>

⁷⁴ ISO 24495-1:2023. (2023). *Plain language*. <https://www.iso.org/standard/78907.html>

⁷⁵ ДСТУ EN 301 549:2022 (EN 301 549 V3.2.1 (2021-03), IDT). Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ : чинний від 2022-12-31. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2022. 158 с. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_301_549_2022_informaciyini_tekhnologii_vimogi_schodo_pdf

⁷⁶ Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (European Accessibility Act). (2019). *Official Journal of the European Union*, L 151, 70–115. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>

читання»⁷⁷ – формулювання, яке має асиметричну граматичну структуру: «метод» позначає спосіб дії, а «формат» – форму подання, унаслідок чого текст документа співвідносить легке читання радше з технічним різновидом спрощеної мови, ніж із самостійним, паралельним підходом. Для порівняння, у первинних міжнародних джерелах, на які спирається сам документ, – зокрема в стандарті Inclusion Europe «Information for all» та в ISO 24495-1:2023, – ПМ та ЛМ представлені як два окремі формати з різними цільовими аудиторіями: перший – для загальної аудиторії, зі збереженням академічного рівня складності змісту; другий – для осіб з інтелектуальними порушеннями, з обов’язковою когнітивною адаптацією та візуальною підтримкою. Показово, що в проєктній версії Розпорядження вживався термін «проста мова» – прямий відповідник Plain Language, – який у затвердженому тексті замінили на «метод спрощеної мови». Ці спостереження окреслюють поточний стан термінологічного узгодження між українською нормативною базою та міжнародною практикою станом на 2026 рік: наявність самого документа й спирання його на визнані міжнародні стандарти є свідченням реального прогресу нормотворчої роботи, тоді як термінологічне формулювання пари понять є ділянкою, що потребує подальшого уточнення і, на нашу думку, могло б бути переглянute в наступних редакціях нормативних актів на користь термінологічно симетричнішої пари. Зіставлення двох моделей дає змогу окреслити спільний і відмінний складники поточного етапу правового регулювання доступності. Спільним є принцип диференціації форматів за цільовою аудиторією – і Німеччина, і Україна орієнтуються на розрізнення щонайменше двох рівнів мовної адаптації, кожен з яких обслуговує іншу групу реципієнтів. Відмінність полягає в стадії розвитку нормативної інфраструктури: німецька модель має розгалужену дворівневу структуру (рамковий закон BGG і підзаконний акт BITV 2.0), кілька конкурентних практичних гайдлайнів і працює над їх уніфікацією через стандарт DIN, а українська модель перебуває на етапі первинної кодифікації єдиного рекомендаційного документа (Розпорядження № 1046-р), для якого, як показано вище, актуальним завданням залишається термінологічне узгодження з первинними міжнародними джерелами, на які він сам спирається. Це зіставлення слугує орієнтиром для пропонованої в підрозділі 7 моделі: закладення в український профільний стандарт термінологічно симетричної та структурно однозначної диференціації трьох форматів (ПМ – ПЛМ – ЛМ) від самого початку його розробки дає змогу уникнути

⁷⁷ Янченко І. О. Диференціація форматів спрощення іншомовного тексту в інклюзивній вищій освіті. *Studia Metodologica*. 2026. Вип. 61. С. 341. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2026-61-27>

того типу термінологічних неоднозначностей, які в німецькій моделі доводилося долати *post factum*, через десятиліття накопичення розрізнених практичних гайдлайнів.

6. Специфіка вимірювання читабельності у флективних мовах

Важливим теоретичним доповненням до розглянутого європейського інструментарію є концептуалізація С. Веккіато, яка розв'язує термінологічну плутанину між суміжними поняттями *clarity* (чіткість), *easiness* (легкість), *plainness* (простота) та *simplicity* (простота структури). Авторка звертає увагу на важливу асиметрію в самому понятійному апараті, скільки в дефініції *Plain Language* перевагу віддано чіткості за рахунок простоти, тоді як «текстова простота страждає від негативної конотації і частіше визначається через свій антонім – текстову складність»⁷⁸. Слідом за Ж. Бодé (2001) дослідниця визначає чіткість не як самодостатню властивість мови, а як «результат відповідності між використаними мовними стратегіями та комунікативною ситуацією»⁷⁹ – формулювання, яке органічно продовжує розглянутий у попередніх розділах функціональний (скопос-орієнтований) погляд на переклад як засіб досягнення комунікативної мети, а не абстрактної семантичної тотожності.

Також важною для методології цього дослідження є трирівнева модель сприйняття тексту Б. Лабасса (2008), яку систематизує С. Веккіато. Засвоюваний рівень (*acquisitive level*) відповідає власне читабельності (*readability*) – обробці лексики й синтаксису. Логічний рівень (*logical level*) відповідає зв'язності (*coherence*) – експліцитному вираженню причинно-наслідкових відношень між судженнями тексту. Фігуративний рівень (*figurative level*) відповідає репрезентативності (*representability*) – здатності читача сформувати цілісний ментальний образ змісту⁸⁰.

Ця тришарова модель має суттєве методологічне значення, оскільки вона розкриває принципову обмеженість класичних формул читабельності (Флеша, Ганнінга та подібних), які вимірюють лише перший, засвоюваний рівень, повністю залишаючи поза увагою логічну зв'язність і фігуративну репрезентативність – параметри, які нерідко виявляються вирішальними для реального розуміння тексту особами з когнітивними порушеннями.

С. Веккіато пропонує розглядати спрощення тексту в межах ширшої парадигми дискурсивної ергономіки (*discursive ergonomics*), де мовна адаптація постає формою підганяння комунікативного продукту під

⁷⁸ Vecchiato S. Clear, easy, plain, and simple as keywords for text simplification. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2022. Vol. 5. P.1. Art. 1042258. DOI: 10.3389/frai.2022.1042258

⁷⁹ Там само. С. 3.

⁸⁰ Там само. С. 2–3.

конкретного реципієнта за моделлю «текст – читач – завдання»⁸¹. Саме ця модель дає теоретичне обґрунтування тому емпіричному факту, який неодноразово фіксувався в попередніх розділах: текст може бути формально «простим» за кількісними показниками (короткі речення, частотні слова) і водночас залишатися недоступним, якщо порушено його логічну зв'язність або фігуративну наочність.

Дослідження застосовності класичних формул читабельності до слов'янських, зокрема української, мов засвідчують їхню структурну неадекватність. О. Чередниченко та О. Канищева, створивши корпус українських медичних текстів UKRMED, зафіксували, що формула Флеша – Кінкейда видає для простих текстів математично некоректні від'ємні значення (від – 134,66 до – 156,02) і «жодна з формул не була адаптована для української мови»⁸². Авторки емпірично встановили, що визначальними параметрами складності українського медичного тексту є не лише довжина речення чи слова, а насамперед лексична вишуканість (насиченість термінами й аббревіатурами), аргументативні дискурсні конектори та міра лексичного різноманіття⁸³, а серед категорій складної лексики виокремили аббревіатури, спеціальні терміни та «шумові слова» (noise words)⁸⁴.

Значно масштабніше емпіричне підтвердження цієї тези надають С. та О. Приходченки, які створили стратифікований корпус українських навчальних текстів UkrTV (аналог англomовного WeeBit) і протестували на ньому кілька закордонних формул – англійську (Флеш, Флеш – Кінкейд), польську (Пісарек) і російську (Мацьковський, Солнишкіна). Результати виявили системне «штрафування» морфологічних особливостей, органічних саме для української мови: «текст, призначений для 2 класу (7–8 років), який складався з коротких речень і простої лексики, був оцінений моделлю Солнишкіної як еквівалентний за складністю текстам рівня GCSE (14–16 років)... неадаптовані параметри формул можуть хибно інтерпретувати мовні особливості, які не є складнощами в українській мові, такі як довгі іменникові словосполучення або складна морфологія»⁸⁵. Автори роблять категоричний висновок: «моделі

⁸¹ Там само. С. 4.

⁸² Cherednichenko O., Kanishcheva O. Readability Evaluation for Ukrainian Medicine Corpus (UKRMED). *Proceedings of COLINS 2021*. Vol. I. Kharkiv, 2021. P. 312. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-2870/paper29.pdf>

⁸³ Там само. С. 311.

⁸⁴ Там само. С. 313.

⁸⁵ Prykhodchenko S. D., Prykhodchenko O. Yu. Application of Existing Readability Methods to the Ukrainian Language: A Comprehensive Study. *Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS)*. 2024. P. 19–24. URL: <https://aclanthology.org/2025.quasy-1.4.pdf>

читабельності, розроблені для англійської та інших слов'янських мов, демонструють значні обмеження при застосуванні до української мови... що підкреслює потребу в спеціалізованій метриці читабельності, адаптованій для української»⁸⁶.

Пояснення цього структурного розходження криється в типологічній відмінності мовних систем, оскільки «англійська мова як аналітична покладається на фіксований порядок слів... тоді як слов'янські мови, включаючи українську, використовують синтетичну структуру, що характеризується глибокою флексією, системою відмінків та граматичним родом»⁸⁷.

Ці спостереження прямо узгоджуються з висновками О. Третьякової та О. Нашиванько про двокомпонентну (кількісну і якісну) природу параметрів складності тексту. Кількісні показники (довжина речення, довжина слова, довжина складу) необхідно доповнювати якісними (частота лексики, наративність, лексичне різноманіття⁸⁸. Автори наголошують на потребі поєднання автоматизованих формул із людською експертною оцінкою, оскільки жодна кількісна метрика сама по собі не здатна замінити кваліфіковане редакційне судження.

Для мети цього дослідження висновок є однозначним: розробка українського стандарту доступності не може ані спиратися на пряме перенесення західних формул читабельності, ані обмежуватися суто кількісними критеріями – вона потребує морфологічно каліброваної, специфічно української метрики, побудованої з урахуванням синтетичної природи мови, а також якісних параметрів логічної та фігуративної доступності тексту.

7. Дослідницька модель адаптації: трирівнева система інклюзивного інтралінгвального трансферу для української мови

Побудова національної моделі доступності потребує чіткого визначення того, які саме типи комунікативних труднощів вона покликана долати. Продуктивним є розрізнення за типом когнітивного бар'єру, оскільки саме тип бар'єру, визначає придатний лінгвістичний інструментарій адаптації.

Перцептивно-увагові бар'єри – тимчасове або ситуативне зниження здатності утримувати увагу й опрацьовувати довгий контекст, спричинене

⁸⁶ Там само. С. 19.

⁸⁷ Там само. С. 19.

⁸⁸ Третьякова О. С., Нашиванько О. В. Можливості вимірювання та прогнозування складності та читабельності текстів іноземною мовою. *Молодий вчений*. 2026. № 1 (136). С. 76. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2026-1-138-15>

гострим стресом, посттравматичним стресовим розладом, утомою чи наслідками контузії. Реципієнти цієї групи, як правило, зберігають повний словниковий запас і загальну мовну компетентність, головною проблемою для них є не дефіцит розуміння абстрактних понять, а тригерні формулювання, втома від тривалого читання та складність утримання довгого синтаксичного контексту. Для цієї групи основний інструмент – стратегії, властиві ПМ: усунення синтаксичної надмірності, чітка логічна послідовність, короткі, але граматично природні речення.

Бар'єри робочої пам'яті та обробки інформації – стійке, зазвичай прогресивне зниження здатності утримувати та опрацьовувати інформацію, властиве віковим когнітивним змінам, афазії, наслідкам деменції. Для цієї групи варто застосовувати принципи, властиві ЛМ: синтаксична атомарність (одна пропозиція – одне речення), мінімізація анафоричного навантаження, мультимодальна підтримка змісту.

Бар'єри обмеженого мовного ресурсу – недостатнє володіння українською мовою як засобом здобуття інформації (у мігрантів, представників національних меншин, дітей, які навчалися іноземною мовою), для яких проблема полягає не в когнітивній обробці змісту, а в самій мовній формі, і для яких, на відміну від першої та другої груп, зберігання повної морфологічної системи (відмінків, видових форм) є не перешкодою, а необхідною умовою засвоєння мови.

Ця типологія узгоджується із загальним принципом універсального дизайну в комунікації, за якого доступний текст розглядається не як спеціальна пільга для окремої соціальної групи, а як елемент інклюзивної інформаційної інфраструктури, корисний для широкого кола користувачів, які можуть опинитися в одному з описаних станів незалежно від соціального статусу. Саме тип бар'єру визначає, який із трьох рівнів запропонованої нижче моделі (підрозділ 7) є найбільш придатним у конкретній комунікативній ситуації.

Усталена міжнародна практика доступності послідовно розрізняє два основні формати: ЛМ, орієнтовану на осіб зі значними когнітивними порушеннями, і ПМ, орієнтовану на широкий загал (Inclusion Europe; ISO 24495-1:2023). Ця дворівнева диференціація є усталеним міжнародним консенсусом, і будь-яка національна модель повинна узгоджуватися з ним як із базовим орієнтиром. Водночас емпіричні дослідження, здійснені в межах гільдесгаймської школи доступної комунікації, виявили практичну прогалину між цими двома форматами, адже значна частина реципієнтів – насамперед особи з перцептивно-уваговими бар'єрами (підрозділ 7) – продемонстрували краще розуміння тексту у форматі ЛМ, ніж у форматі ПМ, але водночас відмовлялися використовувати

ЛМ через її інфантилізувальне оформлення⁸⁹. Саме для заповнення цієї емпірично зафіксованої прогалини К. Маас запропонувала проміжний формат Easy Language Plus⁹⁰, який ми також розглядаємо не як заміну усталеної дворівневої міжнародної диференціації, а як її додаткову, емпірично обґрунтовану деталізацію для тієї категорії реципієнтів, чії потреби дворівнева модель не покриває повною мірою. ПМ і ЛМ вже фігурують (хоч і під дещо іншими формулюваннями) в українському нормативному полі (підрозділ 5), тоді як проміжний формат не є чинною нормативною категорією, а лише дослідницькою пропозицією для подальшої нормотворчої діяльності: ЛМ (найбільш регламентований формат) → проміжний формат ПЛМ → ПМ (найближчий до стандартної мови формат). Проміжний формат помірно легкої мови (ПЛМ) допускає природний сполучниковий зв'язок між реченнями й ширший лексичний обсяг порівняно з ЛМ, залишаючись водночас суворішим за ПМ щодо довжини речення й синтаксичної глибини.

Методологічною основою моделі є синтез кількох традицій. Гільдесгаймська школа дає найдетальніший емпіричний інструментарій кількісного оцінювання мовних правил (підрозділ 3) і модель компенсаторного балансування складності (підрозділ 2). Міжнародний стандарт ISO 24495-1:2023 і настанови Inclusion Europe задають загальні, мовно нейтральні критерії якості доступного тексту. Поряд із цим у європейській практиці існують і інші розвинені національні традиції – скандинавська модель Lättläst, франкомовний стандарт FALC (Facile à lire et à comprendre), англомовна практика Plain English Campaign, – кожна з яких пропонує власні акценти щодо роботи з анафорою, підрядним зв'язком і партиципативним тестуванням. Зіставлення пропонованої тут моделі з цими традиціями окреслює перспективу подальших порівняльних досліджень.

Лінгвістичний інструментарій адаптації

Граматичний рівень

(а) *Відмінкове керування*. Складність для сприйняття в українській мові створює не родовий відмінок як граматична категорія – безприйменникові конструкції посесивності, партитивності та заперечення залишаються когнітивно органічними і високочастотними («немає довідки», «допомога дітям загиблих») – а субстантивні ланцюжки – послідовне нанизування

⁸⁹ Maaß C. Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability. Berlin : Frank & Timme, 2020. P. 167, 192–193. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/42089/Easy%20Language%20%e2%80%93%20Plain%20Language%20%e2%80%93%20Easy%20Language%20Plus.pdf>

⁹⁰ Там само. С. 14, 227–233

залежних іменників, що виникає передусім унаслідок номіналізації дії («призначення допомоги постраждалим внаслідок бойових дій»). Варто розрізняти власне безприйменниковий родовий відмінок при іменнику і прийменниково-відмінкові конструкції («для постраждалих», «з моменту реєстрації»), які самі по собі не є проблемними, але стають такими, коли накопичуються в межах одного речення в кількості, що перевантажує синтаксичну глибину. Стратегія адаптації полягає в розгортанні номіналізованої конструкції в дієслівну, після чого довжина відмінкового ланцюжка скорочується як природний наслідок цієї трансформації, а не внаслідок штучної заборони самого відмінка.

(б) *Складні слова та аббревіатури.* Це два різні за природою явища, які потребують різних стратегій адаптації. Українська словотвірна система, на відміну від німецької, не продукує композитів необмеженої морфологічної довжини (на кшталт Tageskurbeitragsautomat), тому проблема морфологічної сегментації складних слів для української мови нерелевантна. Натомість окремого інструментарію потребують аббревіатури (ВЛК, МСЕК, НСЗУ, ЕКОПФО), які функціонують не як морфологічно складні слова, а як лексичні знаки-скорочення: для них доцільна не морфологічна деконструкція, а лексична декодифікація – розгортання повного найменування при першому вживанні в тексті («ЕКОПФО – експертні команди з оцінювання повсякденного функціонування особи»).

(в) *Вид дієслова.* Категорія виду – оригінальний, специфічно український параметр адаптації, відсутній у німецькій і англійській моделях, який потребує гнучкого, а не абсолютизованого застосування. Пріоритет надається доконаному виду при описі дискретної дії з чітким, очікуваним результатом («комісія розгляне», «комісія надішле») – саме там, де важливо зняти невизначеність щодо завершення процесу. Недоконаний вид зберігається – і є граматично природним вибором – для опису тривалих, регулярних або процесуальних дій, супроводжуваних експліцитною часовою рамкою («комісія розглядає документи протягом 30 днів») чи інструкцій, що передбачають повторювану дію («регулярно подавайте звіт»). Отже, вибір виду підпорядковується не жорсткому правилу «доконаний вид на всіх рівнях», а комунікативній функції конкретного висловлювання – орієнтації на дискретний результат чи на процес/регулярність.

(г) *Дієприкметникові й дієприслівникові звороти.* Функціональний український еквівалент деконструкції номіналізацій – зворот («документ, підписаний уповноваженою особою») → підрядне означальне речення → самостійне речення з активним дієсловом («уповноважена особа підписала документ»).

(д) *Безособові конструкції на -но, -то*. Конструкції на кшталт «заяву було розглянуто» приховують відповідальну інстанцію і підлягають трансформації в активну форму з експліцитним суб'єктом: «комісія розглянула вашу заяву».

(е) *Гендерно-чутлива мова*. На рівнях ЛМ і ПЛМ розгорнутий метатекстовий дисклеймер щодо вживання граматичного роду не рекомендується через додаткове когнітивне навантаження, яке він створює на початку тексту. Пропонується вживати стандартизований, узвичаєний фемінітив без супровідних пояснень («лікарка») або, за відсутності усталеної форми, послідовну граматичну форму, узгоджену з контекстом тексту; розгорнутий коментар щодо гендерної симетрії залишається доречним лише на рівні ПМ.

Лексико-термінологічний рівень

Граматична адаптація сама по собі не забезпечує повної доступності тексту, оскільки значну частку когнітивного навантаження створює спеціалізована лексика. На рівні ПМ складна термінологія зберігається, супроводжуючись стилістичною оптимізацією контексту. На рівні ПЛМ громіздкі термінологічні сполуки редукуються до базового поняття («одноразова грошова допомога постраждалим внаслідок бойових дій» → «грошова допомога»). На рівні ЛМ складні терміни замінюються загальноживаними синонімами або пояснюються безпосередньо в місці вживання, без відокремлених глосарних приміток.

Графічний і макетний рівень

Для реципієнтів із перцептивно-уваговими та пов'язаними із зором бар'єрами перцептивний бар'єр нерідко постає раніше за власне лінгвістичний. Для всіх рівнів доцільно використовувати шрифт без засічок, достатній міжрядковий інтервал, відмовитися від курсиву і суцільного набору великими літерами, виділяти ключові дії чи терміни напівжирним шрифтом, структурувати текст короткими абзацами з підзаголовками-питаннями.

Приклад трансформації тексту

Вихідний текст (стандартна, фахова мова): «У зв'язку зі зверненням заявника щодо призначення одноразової грошової допомоги постраждалим внаслідок бойових дій, комісією здійснюється розгляд поданих документів протягом тридцяти календарних днів з моменту їх реєстрації, за результатами чого заявнику надсилається повідомлення про прийняте рішення».

ПМ: «Ви подали заяву на одноразову грошову допомогу для постраждалих від бойових дій. Комісія розглядає подані документи протягом 30 днів після реєстрації заяви. Після цього комісія надішле вам лист із рішенням».

Номіналізацію «здійснюється розгляд» розгорнуто в дієслово недоконаного виду «розглядає» – тут доречний саме недоконаний вид, оскільки йдеться про процес, обмежений експліцитною часовою рамкою (30 днів), а не про одноразову дискретну дію. Безособову форму замінено на активну конструкцію з чітким суб'єктом («комісія надішле», доконаний вид, оскільки йдеться про завершену, дискретну дію надсилання). Займенник «їх» усунуто на користь прямого повторення іменникового словосполучення «реєстрація заяви», що знижує навантаження на встановлення референта.

ПЛМ:

«Ви подали заяву на грошову допомогу.

Що відбувається далі? Комісія розглядає ваші документи. На це є 30 днів.

Коли чекати на рішення? Через 30 днів комісія надішле вам лист із відповіддю».

Складну термінологічну сполуку зредуковано до базового поняття «грошова допомога». Уживання недоконаного виду «розглядає» тут послідовно з правилом підрозділу 7: це процес, обмежений експліцитно названим строком, тому доконаний вид не потрібен; конструкція «на це є 30 днів» замінює номіналізацію «перевірка триває» на предикацію наявності строку без абстрактного віддієслівного іменника. Метатекстова навігація реалізована у формі двох питань, кожне з яких точно відповідає змісту наступного фрагмента.

ЛМ:

«Ви подали заяву на грошову допомогу.

Комісія перевіряє ваші документи.

На перевірку є 30 днів.

Потім комісія напише вам лист.

У листі буде рішення».

Конструкцію «комісія має 30 днів на перевірку» замінено на «на перевірку є 30 днів» – коротшу, синтаксично прямішу предикацію без ідіоматичного звороту «мати... на...»; дієслівна дія «комісія перевіряє» винесена в окреме, попереднє речення, що усуває потребу в номіналізованому іменнику як головному члені речення. Анафоричне навантаження знято вибірково: іменник «комісія» повторюється як центральний діяч тексту, тоді як «лист» після першої згадки замінено конструкцією «у листі», що уникає одноманітного повтору без порушення принципу усунення двозначної анафори (підрозділ 2).

Стигматизація в українському контексті

Дослідження стигматизації доступного тексту (підрозділ 4) фіксують загальну закономірність, що суспільне сприйняття спрощеного тексту

нерідко різняться залежно від того, яка причина обмеження приписується його читачеві, – і ця закономірність сама потребує обережного наукового трактування, щоб її опис не перетворився на нормативне закріплення ієрархії «виправданих» і «невиправданих» причин потреби в доступному тексті.

Методологічно коректним орієнтиром для розробки стандарту є послідовне застосування принципу функціональної нейтральності, адже доступний текст не повинен маркувати чи натякати на конкретну причину когнітивного обмеження свого читача незалежно від того, до якого типу бар'єру (підрозділ 7) ця причина належить. Щодо орфографічного оформлення тексту (як показано в підрозділі 2), навіть у німецькій традиції, де сегментація складних слів дефісом свого часу практикувалася широко, емпіричні дослідження виявили, що цей прийом не поліпшує розуміння настільки, щоб виправдати пов'язане з ним зниження суспільної прийнятності тексту, унаслідок чого сучасна практика схиляється до менш інвазивних графічних засобів на кшталт медіопункту⁹¹. Це узгоджується з пропонованим тут підходом до українського матеріалу, коли перевага надається графічним засобам виділення (шрифтове маркування, структурування абзаців), що підвищують перцептивність тексту, не порушуючи усталеної орфографічної норми, – вибір, який спирається на той самий емпіричний принцип балансування зрозумілості та прийнятності, що є наскрізним для всієї розглянутої в цьому дослідженні моделі, у жодному разі, не на апіорну відмову від будь-яких графічних експериментів.

Ефективна імплементація пропонованої моделі потребує співпраці професійного філолога-перекладача, галузевого фахівця та представників цільової аудиторії, узгодженої в межах реалістичної, поетапної процедури контролю якості. На першому етапі редактор або підготовлений філолог перевіряє чорновий варіант тексту за структурованою контрольною картою, похідною від параметричної моделі підрозділу 3, – практичним переліком питань щодо синтаксичної глибини, наявності номіналізацій, довжини відмінкових ланцюжків, коректності виду дієслова, – який на цьому етапі застосовується як якісний експертний інструмент, а не як точний кількісний розрахунок. Такий розрахунок став би реалістично придатним для масового використання лише за наявності комп'ютерного інструменту оцінювання читабельності, каліброваного для морфологічних

⁹¹ Maaß C. Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability. Berlin : Frank & Timme, 2020. P. 107–108, 220–221. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/42089/Easy%20Language%20%e2%80%9320Plain%20Language%20%e2%80%9320Easy%20Language%20Plus.pdf>

особливостей української мови (підрозділ 6), розробка якого є одним із перспективних напрямів практичного застосування цього дослідження. На другому етапі текст, що пройшов перший рівень перевірки, підлягає обов'язковій верифікації представниками цільової аудиторії – і саме на цьому етапі реалізується принцип безпосередньої участі носіїв досвіду в оцінюванні доступності тексту. Щоб уникнути надмірного організаційного навантаження на масовий потік типових державних документів і водночас зберегти цей принцип у повному обсязі, доцільно застосовувати його передусім до типових шаблонів комунікації (типова відповідь центру надання адміністративних послуг, типова медична довідка, типова інструкція), які надалі є основою для більшості одиничних документів, а представників цільової аудиторії для такого тестування залучати через профільні громадські об'єднання на засадах усвідомленої, добровільної участі.

8. Підготовка фахівця-філолога до інклюзивного інтралінгвального трансферу

Перш ніж переходити до дидактичного інструментарію, маємо розвести три поняттєві рівні, які в попередніх розділах уживалися поряд, але потребують ієрархізації. Найширшу категорію становить *інтралінгвальний переклад* – теоретичний об'єкт перекладознавства, що охоплює будь-яке внутрішньомовне перекодування тексту: від осучаснення застарілої лексики до адаптації наукового викладу для нефахівця. Вужчу категорію становлять *контрольовані мови доступності* – ПМ, ЛМ та пропонований проміжний формат – ПЛМ як конкретні, стандартизовані продукти застосування інтралінгвального перекладу. Найвужчою й водночас прикладною є категорія *інклюзивного інтралінгвального трансферу* – цілеспрямованого застосування теорії внутрішньомовного перекладу для створення текстів у форматах контрольованих мов доступності.

Теоретичним підґрунтям, що визначає критерій успішності такого перекодування, є функціональний підхід до перекладу – теорія скопосу (Х. Фермеєр, К. Норд)^{92,93}, коли цільовий текст оцінюється за відповідністю своїй меті в конкретній комунікативній ситуації для конкретної аудиторії, а не за мірою збереження форми чи обсягу оригіналу. Важливо, що

⁹² Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315760506>.

⁹³ Vermeer H. J. Skopos and commission in translational action / trans. by A. Chesterman. The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. 4th ed. London ; New York : Routledge, 2021. P. 219–230. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429280641-26>.

скопос цільового тексту в цьому підході визначається перекладацьким завданням – вимогами замовника і характером комунікативної ситуації, які філолог зобов'язаний з'ясувати і дотримуватися, а не встановлювати самостійно. Так, у разі адаптації юридичного документа саме замовник (установа, галузевий фахівець) визначає, чи повинен цільовий текст мати статус, рівноцінний оригіналу, чи функціонує суто як пояснювальний супровід, а здобувач освіти навчається розпізнавати цю умову завдання і діяти відповідно до неї.

Практичним орієнтиром, що конкретизує теорію скопосу для навчальних цілей, є розрізнення двох типів інформаційних елементів вихідного тексту: тих, що виконують функцію, істотну для мети, визначеної завданням (наприклад, вказівка на строк дії права чи наслідок недотримання умови), і тих, що обслуговують форму чи повноту оригіналу, специфічну для його первинного призначення (розлогі преамбули, повторення, посилання на суміжні норми). Перші підлягають збереженню в будь-якому форматі адаптації, другі – редукції чи узагальненню відповідно до заданого скопосу.

Емпіричні дослідження мікростратегій перекладу^{94, 95} фіксують спорідненість базового інструментарію інтралінгвального та інтерлінгвального перекладу – обидва спираються на експліcitaцію, конденсацію, субституцію. Глибина допустимої реструктуризації тексту при цьому різна для різних форматів. ЛМ допускає радикальнішу перебудову й вилучення інформаційних блоків, тоді як ПМ вимагає збереження практично повного обсягу змісту і обмежується усуненням синтаксичної та лексичної ускладненості викладу. Окремого застереження потребує авторсько-правовий і етичний вимір адаптації. Створення цільового тексту на основі чужого джерела є похідним твором, статус якого має бути прозоро позначений (вказівка на те, що текст є адаптацією оригіналу), а обсяг припустимого втручання в зміст – узгоджений із замовником чи автором вихідного документа. Питання меж такого узгодження, а також етичної відповідальності за вибіркове представлення інформації дорослому реципієнтові становлять самостійний змістовий блок підготовки, що передує практичній роботі з текстами.

⁹⁴ Dam H. V., Zethsen K. K. Intralingual translation: Theory meets practice. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 12–30. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>

⁹⁵ Seel O. I. Comparing micro-strategies in interlingual translation and plain language intralingual translation: An empirical study. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 118–142. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>

Опис фахової компетентності доступної комунікації спирається на модель перекладацької компетентності РАСТЕ⁹⁶, адаптовану до природи внутрішньомовного трансферу. Психофізіологічний і стратегічний компоненти цієї моделі – здатність координувати процес прийняття рішень під час трансформації тексту – залишаються, як і в оригінальній моделі, центральним, об'єднувальним вузлом компетентності, а не однією з рівноправних складових поряд з іншими. Оскільки при внутрішньомовному трансфері відсутній білінгвальний компонент, властивий міжмовному перекладу, його функціональним аналогом виступає володіння регістровою і соціодіалектною варіативністю рідної мови – здатність вільно переходити між фаховим, нейтральним і спрощеним регістрами однієї мови, зберігаючи контроль над змістом при переході між ними.

До цього стратегічного ядра додаються також компетентність у фаховій галузі вихідного тексту, знання правил цільового формату доступності, здатність застосовувати типологію комунікативних бар'єрів цільової аудиторії для вибору мовного інструментарію, уміння визначати задану завданням мету тексту та відповідний їй обсяг реструктуризації, текстова й адаптаційна компетентність, зокрема володіння моделлю компенсаторного балансування, а також технологічна компетентність – здатність працювати з інструментами автоматизованого попереднього спрощення тексту та здійснювати їх постредагування.

Ці складники формуються не в розосереджених теоретичних курсах, а насамперед у практичній роботі з текстом. Теоретичні поняття (типологія бар'єрів, скопос, регістрова варіативність) є передумовою і супроводом практичної підготовки, та засвоюються повною мірою лише в процесі виконання й аналізу конкретних завдань адаптації.

Семипараметрична рубрика (перцептивність, зрозумілість, прийнятність, ризик стигматизації, когерентність, мовна економія, естетика) супроводжується для кожного параметра розгорнутим описовим дескриптором, що дає здобувачеві освіти та викладачеві відтворюваний критерій оцінювання, за якими кожне мовне рішення обґрунтовується покликанням на конкретний дескриптор, а не інтуїтивним враженням.

Алгоритм адаптації тексту складається з трьох етапів. Перший – діагностика провідного комунікативного бар'єру вихідного тексту. Другий – з'ясування заданої перекладацьким завданням мети цільового тексту та вибір відповідного формату та припустимої

⁹⁶ PACTE Group. Building a translation competence model. *Triangulating translation: perspectives in process oriented research* / ed. F. Alves. Amsterdam : John Benjamins, 2003. P. 43–66. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.45.06pac>.

глибини реструктуризації. Третій – верифікація результату за семипараметричною рубрикою.

Мірою якості такої адаптації є його відповідність заданій меті. Значне спрощення синтаксису й лексики є нормою для ЛМ, якщо воно узгоджується із визначеним завданням скопосом. Помилкою є невідповідність меті – коли частина інформації, необхідна для реалізації заявленого призначення тексту, виявляється втраченою (помилка невідповідності скопосу), або коли в тексті наявні конкретні, описані дескрипторами ознаки стигматизації – дитяча лексика, зверхній тон, невиправдана дистанція між автором і дорослим реципієнтом (стигматизаційна помилка).

Верифікація адаптованого тексту складається з двох послідовних етапів. Спершу філолог-перекладач, який має доступ до обох текстів, звіряє цільовий текст із оригіналом і усуває можливі фактологічні неточності чи змістові втрати – цей етап є обов'язковою передумовою для подальшої роботи з текстом. Лише після підтвердження змістової точності текст передається на тестування представникам цільової аудиторії, які перевіряють, чи правильно вони розуміють викладені в ньому смислові одиниці – окремі факти, інструкції, наслідки дій. Для текстів підвищеного ризику – юридичних, медичних – до цієї послідовності додається завершальний етап – підтвердження галузевим фахівцем того, що внесені зміни не торкнулися юридично чи медично значущих елементів змісту.

Формування цієї компетентності під час навчання має відбуватися поступово, із розподілом за рівнями підготовки: на рівні бакалаврату⁹⁷ здобувач опановує базові поняття інтралінгвального перекладу, типологію бар'єрів і практику адаптації текстів помірного ризику в межах курсу практики перекладу. Складніші компоненти – робота з текстами підвищеного юридичного чи медичного ризику, поглиблене моделювання перекладацького завдання, постредагування машинно згенерованого тексту – належать до змісту магістерської підготовки⁹⁸ чи спеціалізованої вибіркової дисципліни. Такий розподіл відповідає загальній логіці стандартів вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія», де складність і самостійність розв'язуваних задач зростає від бакалаврського до магістерського рівня.

⁹⁷ Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 черв. 2019 р. № 869. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>.

⁹⁸ Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 черв. 2019 р. № 871. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf>

Інституційним орієнтиром для впровадження такої підготовки слугують міжнародний стандарт ISO 24495-1:2023⁹⁹, Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»¹⁰⁰ та Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року¹⁰¹.

Інклюзивний інтралінгвальний трансфер не посідає місця центрального завдання всієї філологічної освіти – таким завданням залишається фундаментальне володіння мовною системою, історією й теорією літератури, класичними філологічними методами аналізу, – однак становить обґрунтований, суспільно затребуваний і органічно вбудований у предметну область стандарту 035 «Філологія» напрям спеціалізованої підготовки.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчує, що інтралінгвальний переклад у сучасному перекладознавстві остаточно долає статус маргінального, допоміжного різновиду перекладацької діяльності і постає самостійним, теоретично та методологічно рівноправним об'єктом транслатології. Новизна здійсненого аналізу полягає передусім у тому, що кластерна модель К.К. Зетсен, спростування критерію еквівалентності та бар'єрний підхід К. Маас і С. Ганзен-Шірри вперше систематизовано в єдину дослідницьку рамку, яка водночас доповнена емпіричним обґрунтуванням мікростратегічної тотожності інтра- та інтерлінгвального перекладу, а також послідовно спроектована на конкретний, раніше не досліджений в українському перекладознавстві мовний матеріал.

Новітньою є не сама констатація типологічної неадекватності німецької моделі текстової доступності для флективної української мови – цей факт частково відомий із суміжних досліджень читабельності, – а розроблений у роботі детальний лінгвістичний інструментарій, який замінює мовноспецифічні німецькі правила оригінальними, органічними для української граматики параметрами адаптації: контрольованим використанням категорії виду дієслова як засобу зняття процесуальної невизначеності, стратегією розгортання субстантивних ланцюжків і безособових конструкцій на -но/-то, диференційованою лексичною

⁹⁹ ISO 24495-1:2023. (2023). *Plain language*. <https://www.iso.org/standard/78907.html>

¹⁰⁰ Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квіт. 2019 р. № 2704-VIII. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 24.06.2026).

¹⁰¹ Про внесення змін до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 № 294-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.07.2026).

декодифікацією абревіатур. Це дає підстави стверджувати, що дослідження виходить за межі критичного огляду закордонного досвіду і пропонує самостійно верифіковану модель, придатну до практичного застосування.

У дослідженні запропонована трирівнева українська модель доступності (проста мова – помірна легка мова – легка мова), яка засвоює європейську дихотомію, обґрунтовуючи його доцільність через оригінальну типологію комунікативних бар'єрів українського реципієнта, розроблену з урахуванням специфічного соціокомунікативного профілю сучасного українського суспільства. Показово, що ця типологія уникає редукції адресата доступного тексту до соціальних категорій і послідовно застосовує функціональний критерій добору мовного інструментарію, що є самостійним внеском у соціолінгвістичну теорію стигматизації, розглянуту в розділі.

Окрім цього, автор синтезував теорію скопосу з дидактичною моделлю підготовки філолога. У цьому дослідженні вперше запропоновано операціоналізований алгоритм адаптації тексту, що поєднує визначення функціональної мети цільового тексту, диференційовану глибину реструктуризації залежно від обраного формату та семипараметричну верифікаційну рубрику. Також узгоджується послідовність контролю якості (фахова перевірка – партиципативне тестування – галузева верифікація) із логікою чинних стандартів вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія». Це дає змогу говорити про створення цілісної методологічної системи, яка поєднує теоретичне обґрунтування, прикладний лінгвістичний інструментарій і лінгводидактичну реалізацію в одному дослідницькому циклі.

Загалом дослідження доводить, що інклюзивний інтралінгвальний трансфер може і повинен розглядатися не як запозичена, а як національно специфічна дослідницька проблема, розв'язання якої вимагає власного граматичного, соціолінгвістичного та дидактичного інструментарію, органічно вбудованого в структуру сучасної філологічної освіти.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена теоретико-методологічному обґрунтуванню інклюзивного інтралінгвального трансферу як об'єкта перекладознавства та його адаптації до українського лінгвістичного та освітнього контексту. Проблематика дослідження зумовлена розширенням об'єкта перекладознавства за межі класичної міжмовної парадигми, наявністю розвиненого, але внутрішньо суперечливого європейського досвіду кодифікації доступних мовних варіантів, а також специфічним запитом сучасної української філології на систематизовану підготовку

фахівців у цій галузі. На основі критичного аналізу німецькомовної традиції *Leichte Sprache / Einfache Sprache*, зокрема моделі К. Маас, у роботі здійснено зіставлення європейських і українських правових моделей регулювання текстової доступності та доведено типологічну неадекватність механічного перенесення німецьких правил на українську мову. Розроблено оригінальний лінгвістичний інструментарій адаптації, що враховує специфічно українські граматичні категорії – вид дієслова, безособові конструкції на -но/-то, субстантивні ланцюжки. Запропоновано трирівневу модель доступності (проста мова – помірна легка мова – легка мова), обґрунтовану авторською типологією комунікативних бар'єрів українського реципієнта. На основі теорії скопосу розроблено дидактичний алгоритм адаптації тексту та модель фахової компетентності філолога, узгоджену зі стандартами вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія». Результати дослідження створюють методологічне підґрунтя для розробки національного стандарту доступності та впровадження відповідної спеціалізованої підготовки в систему вищої філологічної освіти України.

Література

1. Величко Л. Ю., Гришина Н. М., Редін П. О. Інклюзивна комунікація як складник професійної підготовки публічних службовців: людиноцентричний підхід. *Перспективи та інновації науки*. 2025. № 8(54). С. 215–227. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8\(54\)-215-227](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-8(54)-215-227)
2. ДСТУ EN 301 549:2022 (EN 301 549 V3.2.1 (2021–03), IDT). Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ : чинний від 2022-12-31. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2022. 158 с. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_en_301_549_2022_informaciyni_tekhnologii_vimogi_schodo.pdf (дата звернення: 12.07.2026).
3. Єщенко Т. А. Інклюзивна лінгвістика та її прикладні аспекти в медицині. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т. 37 (76), № 7. С. 291–309. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-291-309](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-291-309)
4. Лещук Г. В. Інклюзивна комунікація як інструмент формування інклюзивної культури: термінологічний аналіз. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8, No. 3. P. 365–372. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.21.3.5>
5. Про внесення змін до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 № 294-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.07.2026).

6. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квіт. 2019 р. № 2704-VIII. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 24.06.2026).

7. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 черв. 2019 р. № 869. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 24.06.2026).

8. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20 черв. 2019 р. № 871. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf> (дата звернення: 24.06.2026).

9. Про схвалення рекомендацій щодо викладення інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2023 № 1046-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-rekomendatsii-shchodo-vykladennia-informatsii-subiektamy-vladnykh-povnovazhen-s1046-171123> (дата звернення: 30.05.2026).

10. Сухенко В. Г. Формування інклюзивної комунікації в системі вищої освіти. *Імідж сучасного педагога* 2023. № 6(213), 76–81. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6\(213\)-76-81](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-6(213)-76-81)

11. Третьякова О. Є., Нашиванько О. В. Можливості вимірювання та прогнозування складності та читабельності текстів іноземною мовою. *Молодий вчений*. 2026. № 1 (136). С. 76. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2026-1-138-15>

12. Янченко І. О. Диференціація форматів спрощення іншомовного тексту в інклюзивній вищій освіті. *Studia Metodologica*. 2026. Вип. 61. С. 340–355. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2026-61-27>

13. Янченко І. О. Теоретико-методологічна дефініція інтралінгвального перекладу в контексті інклюзивної лінгвістики. *Закарпатські філологічні студії*. 2026. Вип. 46, т. 1. С. 241–247. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.46.1.39>

14. Cherednichenko O., Kanishcheva O. Readability Evaluation for Ukrainian Medicine Corpus (UKRMED). *Proceedings of COLINS 2021*. Vol. I. Kharkiv, 2021. P. 308–316. URL: <https://ceur-ws.org/Vol-2870/paper29.pdf> (дата звернення: 30.06.2026).
15. Dam H. V., Zethsen K. K. Intralingual translation: Theory meets practice. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 12–30. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>
16. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (European Accessibility Act). (2019). *Official Journal of the European Union, L 151*, 70–115. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>
17. Hill-Madsen A. ‘Simplification’ and ‘accessibility’ in diaphasic intralingual translation: A semantic interpretation. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 96–117. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>
18. Inclusion Europe. (n.d.). *Information for all: European standards for making information easy to read and understand*. <https://www.inclusion.eu/european-standards-how-to-use-easy-to-read>
19. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. (Benjamins Translation Library, Vol. 168). DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>
20. ISO 24495-1:2023. (2023). *Plain language*. <https://www.iso.org/standard/78907.html>
21. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. *On Translation* / ed. by R. A. Brower. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1959. P. 232–239. URL: <https://web.stanford.edu/~eckert/PDF/jakobson.pdf>
22. Maaß C. Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability. Berlin : Frank & Timme, 2020. 298 p. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/42089/Easy%20Language%20%e2%80%93%20Plain%20Language%20%e2%80%93%20Easy%20Language%20Plus.pdf> (дата звернення: 12.01.2026).
23. Maaß C., Hansen-Schirra S. Barriers, communication and translation studies. *Translation, Mediation and Accessibility for Linguistic Minorities* / ed. by M. P. Castillo Bernal, M. Estévez Grossi. Berlin : Frank & Timme, 2022. P. 37–50. URL: <https://library.oapen.org/bitstream/han>

dle/20.500.12657/54058/9783732990641.pdf?sequence=12 (дата звернення: 12.01.2026).

24. Netzwerk Leichte Sprache / Lebenshilfe Hessen e.V. URL: <https://www.lebenshilfe-hessen.de/de/fortbildung/bildungsprogramm/veranstaltungen.html> (дата звернення: 24.06.2026).

25. Nord C. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315760506>.

26. PACTE Group. Building a translation competence model. *Triangulating translation: perspectives in process oriented research* / ed. F. Alves. Amsterdam : John Benjamins, 2003. P. 43–66. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.45.06pac>.

27. Prykhodchenko S. D., Prykhodchenko O. Yu. Application of Existing Readability Methods to the Ukrainian Language: A Comprehensive Study. *Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS)*. 2024. P. 19–24. URL: <https://aclanthology.org/2025.quasy-1.4.pdf> (дата звернення: 12.06.2026).

28. Seel O. I. Comparing micro-strategies in interlingual translation and plain language intralingual translation: An empirical study. *Intralingual Translation: Beyond language and text* / ed. by H. Karas, H. Bat-Zeev Shyldkrot. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 2026. P. 118–142. DOI: <https://doi.org/10.1075/btl.168>

29. Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030 : Union of equality / European Commission : Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. Luxembourg : Publications Office, 2021. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/31633> (дата звернення: 30.12.2025).

30. The Routledge Handbook of Intralingual Translation / ed. by L. Pillière, Ö. Berk Albachten. 1st ed. Routledge, 2024. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003188872>

31. Vecchiato S. Clear, easy, plain, and simple as keywords for text simplification. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2022. Vol. 5. Art. 1042258. DOI:10.3389/frai.2022.1042258

32. Vermeer H. J. Skopos and commission in translational action / trans. by A. Chesterman. The Translation Studies Reader / ed. by L. Venuti. 4th ed. London ; New York : Routledge, 2021. P. 219–230. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429280641-26>.

33. Verordnung zur Schaffung barrierefreier Informationstechnik nach dem Behindertengleichstellungsgesetz (Barrierefreie-Informationstechnik-

Verordnung – BITV 2.0). Anlage 2 (zu § 3 Absatz 2). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bitv_2_0/anlage_2.html (дата звернення: 24.06.2026).

34. Zethsen K. K. Intralingual Translation: An Attempt at Description. *Meta*. 2009. Vol. 54, No. 4. P. 795–812. DOI: <https://doi.org/10.7202/038904ar>

35. Zethsen K.K., Hill-Madsen A. Intralingual Translation and Its Place within Translation Studies – A Theoretical Discussion. *Meta*. 2016. Vol. 61, No. 3. P. 692–708. DOI: <https://doi.org/10.7202/1039225ar>

Information about the author:

Yanchenko Inna,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Language and

Literature,

Foreign Languages and Translation

Open International University of Human Development «Ukraine»

23, Lvivska Street, Kyiv, Ukraine